

Weerzinwekkend geval van Jodenverraad

Enschedeese garagehouder accepteerde f 20.000 van Joden, die hij daarna aan de S.D. verried

Met een aanmerkelijke vertraging begon het Arnhemse Bijzonder Gerechtshof Vrijdag j.l. aan de zeer onsympathieke strafzaak tegen de 50-jarige garagehouder B. J. Brillman uit Enschede. De dagvaarding betrof het verraad van vier Joden door Brillman. Hij heeft op 30 November 1942 van hun dulkadrensen afgehaald de vier leden van de Joodse familie Mansfeldt uit Zutphen. De man was eerst bij de molenaar B. in Laren (G.) en daarna samen met zijn vrouw bij de familie v. d. W. te Eefde ondergedoken, de dochter Juultje had in Elndhoven een goed verblijf en de zoon Hans in Harten. Brillman had bij B. de mogelijkheid voor de familie om naar Zwitserland uit te wijken genoemd en had aanvankelijk het bedrag van f 1000 per persoon bedongen. Later was dat mede op aandringen van vrouw B., die ook een centje aan het jodendrama wilde verdienen, op f 5000 gesteld. Toen Brillman de Joden afhaalde — het meisje was toen in Laren (G.) gebracht door een tante — wist hij reeds dat er van een reis naar Zwitserland niets zou komen, want tevoren had hij met de Postenführer van de SD te Enschede, Schöber, reeds een afspraak gemaakt dat deze de Joden die zelfde avond uit zijn garage te Enschede zou halen. Voor het vertrek uit Laren had Brillman met Mansfeldt afgesproken en f 20.000 in ontvangst genomen, waarvan later de familie B. f 3000 kreeg.

Als getuige werd in de eerste plaats gehoord mevrouw C. Vromen - Graveyjn uit Zutphen, die het een en ander mededeelde wat haar in Duitsland om het leven gekomen zwager Mansfeldt had verteld, omtrent de onderhandelingen om naar Zwitserland uit te wijken. Zij is bij het vertrek der familie Mansfeldt aanwezig geweest toen vrouw B. aandrang bij haar zwager om af te rekenen met Brillman, waarna er f 800 was betaald aan Brillman.

Mevrouw v. d. W. — S. uit Eefde, die het echtpaar Mansfeldt onderdak had verchaft, vertelde hoe Brillman dit tweetal had opgehaald met een auto.

Daarna hoorde het Hof als getuige Brillmans zwager en mededirecteur van het garagebedrijf, H. Lammertink. Deze vertelde dat hij op een morgen bagage in de garage had aangetroffen. Brillman vertelde toen het verhaal van de overval en arrestatie door de SD. Brillman was erg nerveus geweest.

Brillman liet zich, behoudens enkele jachtpartijen met Duitsers, niet met hen in. Zelfs stond hij toe dat verschillende mensen in de garage naar de Engelsen zonder kwamen luisteren en..... ook repareerde Brillman voor anderen kapotte clandestien gehouden radioapparaten. In 1944 storfte Brillman f 10.000 op de Middenstandsbank, maar dat geld kwam niet uit het bedrijf. Of dit het bloedgeld voor de Joden was, wist getuige niet.

De 53-jarige molenaar B. uit Laren is in het vooronderzoek deser zaak attentelijk malen verhoord. Hij vertelt thans hoe Mansfeldt een zakelijke relatie was van zijn vrouw, die er regelmatig kleren kocht. Zijn vrouw had aan Mansfeldt eens beloofd, dat deze mocht onderduiken op de molen. Dat was tegen de zin van getuige geweest maar toen Mansfeldt er gekomen was had hij het feit aanvaard.

Aarzeland antwoordde getuige op de vragen omtrent de financiële kwestie, waarin hij gemengd is. Brillman had gesproken over Duitse relaties die voor goed geld de Joden via Duitsland naar Zwitserland zouden brengen. Er was eerst gesproken over f 3000 toen over f 1000 om tenslotte over f 5000 per persoon voor dat vervoer. Mansfeldt heeft bij zijn vertrek duizenden guldens aan Brillman betaald.

In verband met deze zaak werd B. aan de tand gevoeld met betrekking tot een brief, welke hij kortelings aan de beheerder van het vermogen van Mansfeldt, had gezonden en waarin hij mededeelde een bedrag van f 3000 benevens nog f 800 uit de opbrengst van bontjassen der Joodse familie onder zijn berusting te hebben.

Nader ondervraagd deelde getuige B. mede dat die f 3000 door Brillman aan zijn vrouw waren overhandigd als deel van de f 20.000, welke wijlen de heer Mansfeldt aan Brillman had overhandigd. Later was er nog f 800 door Brillman gebracht als aandeel van de verkochte bontjassen der familie Mansfeldt.

P. K. Hartendorp was N.S.B.-er en kreeg spoedig het baantje van Huuwerwaller bij de SD in Enschede. Hij speelde voor portier, zorgde voor de verwarming en diende Schöber als chauffeur. Deze in detentie vertovende getuige ant-

woordde overdreven onderdanig op alle vragen van de president. Na eerst zakelijk contact met Brillman te hebben gehad was die eens komen vertellen hoe een boer moeilijkheden had met Joden, die onvoorzichtig waren. Brillman noemde namen noch plaatsen. Dat was meer een zaak voor de baas had hij aan Brillman te verstaan gegeven. Heel veel tijd later had hij Brillman bij Schöber aangevraagd maar waarover die Schöber wilde spreken kon getuige zich niet meer herinneren. Hij heeft Schöber op de bewuste avond van de arrestatie der onderhavige Joden naar Brillmans garage gereden maar is bij de auto gebleven. Tijdens het verhoor heeft getuige gezien dat Schöber veel geld van Mansfeldt in beslag nam en in een enveloppe deed.

Schöber getuigt.

In de middagsitting werd Schöber als getuige gehoord. Brillman was rustigweg met de mededeling gekomen dat hij in de avond van 30 December Joden in zijn garage zou krijgen, die dachten dat ze naar Zwitserland zouden worden gebracht. Als de meest natuurlijke zaak van de gehele wereld had Schöber deze mededeling als een gewone aangifte beschouwd en met Brillman afgesproken dat de arrestatie in de garage zou geschieden. Er was geen sprake geweest van een schijnarrestatie van Brillman, maar toen Schöber iets over het betalen van geld aan Brillman had gehoord had hij Brillman daarover ondervraagd. Uit Nederlands standpunt beschouwd vond Schöber Brillmans houding „unmoraalisch“.....

Tenslotte werd als getuige ondervraagd de Almelose politiefunctiearis Sm., die drie verhoren van Brillman door de procureur-fiscaal mr. de Walle heeft bijgewond. Hij deelde mede dat deze verhoren rustig zonder enige premissen zijn verlopen.

Met een „U hebt ontzettend veel gelogen in deze zaak“ en een „dat strekt niet tot uw voordeel“, van de president ving het verhoor van de verdachte aan. Brillman zeide niet veel, antwoordde op de vele vragen van de president, waar sprake de bewering dat hij opzettelijk en welbewust de Joden verried om geld, om even later toch te erkennen dat het weer anders was gegaan. „Het is niet zo“ en „het is toch zo“ wisselden elkaar af. Brillmans redenering komt hierop neer dat hij wel degelijk de Joden heeft willen helpen. Hij vroeg daarbij assistentie van Van Run, een man met invloed, die reeds eerder met succes bemiddelend was opgetreden bij het op vrije voet brengen van Duitse gevangenen. Met van Run was een afspraak gemaakt om de Joden te helpen en een datum was bepaald voor het over de grens brengen, maar er kwam een kink in de kabel. Een nieuwe datum was bepaald n.l. 30 Dec. en op het laatst liep het weer mis. „Wat moet ik nu doen“ had Brillman gevraagd. „Ga maar naar Schöber“ had van Run gezegd en dat had Brillman gedaan..... in de veronderstelling dat die zou helpen de Joden naar Zwitserland te brengen, beweerde Brillman.

„Maar dat kunt u niet menen“ merkte een der raadsheeren op en de president wijst Brillman op de positieve verklaring van Schöber dat het heel anders is gegaan en dat de naam van Run niet is genoemd. Brillman erkent f 20.000 in ontvangst te hebben genomen. Omtrent de voorgeschiedenis van de vaststelling van dit bedrag komt de verdachte ook eerst met een onwaarschijnlijk verhaal dat vrouw B. het bedrag heeft vastgesteld. Uiteindelijk komt dan een aanvaardbare lezing en zo gaat het door in dit verhoor. Tenslotte geeft Brillman toe dat hij reeds van Schöber wist dat de Joden gehaald zouden worden (tegen het woord arrestatie heeft hij groot bezwaar) voordat hij hen ophaalde.

„Een allermiserabelste manier van verraad. Ik geloof niets van uw bewering dat u eerst de Joden hebt willen helpen...“, vaart de president uit. Brillman ontkent dan dat hij zich ooit als lid der N.S.B. heeft opgegeven, maar hem werden de bewijzen getoond.

Requisitoir.

In zijn requisitoir deelde mr. de Walle mede dat hij in Brillman de gewaakte zakenman zag, die van alle wallen wilde eten en met iedereen goede vrienden wilde blijven. Vele goede daden deed hij in de tweede helft van de oorlog toen hij zag dat het mis ging met Duitsland. Als een rode draad loopt door deze verrad-zaak het winstbejag. Brillman verdiende aan het jodenverraad en dat maakt deze affaire tot een der meest weerzinwekk-

te het causaal verband tussen de behandeling door de homopaath en de dood van het kind aanwezig en eiste een gevangenisstraf van zeven maanden. A.s. Dinsdag zal de rechtbank uitspraak doen.

Melneed.

Verdacht van melneed had zich te verantwoorden E. J. v. d. V. los arbeider te Lochem. Op de openbare terechtzitting van het gerechtshof te Arnhem had hij, als getuige in een melneedzaak tegen H. A. Pigge het volgende verklaard: Op 24 October 1942 des morgens heb ik examen met Pigge gelopen in de buurtchap Armhoede bij Lochem. Ik was toen gekleed in een lange grijze jas en ik had een pet op het hoofd. Ik weet niet meer of ik toen klompen aan de voeten had. Op een gegeven ogenblik die morgen, terwijl ik op een weg achter een boom stond, is Pigge over een bouwland gelopen in de richting van een houtwal, die loopt langs de boerderij Strokappe. Pigge was gekleed in een lange gabardinejas en had een lolly-mulafe op het hoofd. Pigge is even in voormelde houtwal geweest, doch spoedig daarop weer bij mij teruggekomen. Ik heb niet over gemeld bouwland gelopen.

De verdachte bleef volhouden de waarheid te hebben gezegd.

De zaak werd aangehouden.

Haar kind verwaarloosd.

In het jonge vrouwtje v. W. uit Wintervijk, dat Vrijdag voor de Zutphense rechtbank veracheen kon men zeker niet de ontaarde moeder zien, wie tenlaste werd gelegd dat zij haar kind van drie maanden, na kalme overleg en rijp be-raad van het leven had willen beroven door het 't nodige levensonderhoud en de nodige lichamelijke verzorging te onthouden.

Toen zij bij de dokter was gekomen om hulp, was het kind meer dood dan levend. Blijkens de verklaring van deze dokter vreesde hij zelf, dat het kind op weg naar het ziekenhuis te Zutphen zou sterven, maar bij de moeder had hij het geen moment langer durven laten. Het was gelukkig verbluffend goed afgekomen en het is nu zover hersteld, dat het niet ten achter is bij andere kinderen van die leeftijd. De officier van justitie eiste 3 jaar gevangenisstraf tegen de vrouw. Het psychiatrisch rapport sprak van verminderde toerekeningsvatbaarheid. Pl. verzocht de rechtbank met de omstandigheden rekening te willen houden. A.s. Dinsdag zal de rechtbank uitspraak doen.

Haar man gedood.

Op 4 Juni van dit jaar heeft zich te Putten een drama afgespeeld, waarvan R. B. D. het slachtoffer is geworden. Zijn vrouw, de te Dordrecht geboren 28-jarige Wa. H., loste op een avond nadat zij op de overkomst van een vriend hadden gedronken en buiten aan het spelen waren geweest, een schot uit een automatisch pistool. De kogel trof haar man in de hartstreek, zodat hij kort daarop overleed. Verdacht van opzettelijke doodslag stond zij Vrijdagmiddag in de verdachtenbank. De psychiater dr. Piebenga uit Deventer had in een uitvoerig rapport als zijn conclusie neergelegd, dat deze vrouw in de ogenblikken voordat zij haar daad beging, zeer verminderd toerekeningsvatbaar is geweest en zeer pertinent niet de bedoeling heeft gehad opzettelijk haar man te doden. Het was een grootsppiceerd geval, waarbij bewuste gevoelens van heide en onbewust haatgevoel strijd hadden gevoerd in deze door het gebruik van alcohol reeds in een ongewone toestand verke-rende vrouw. Er was een verklaring van de verdachte, opgenomen in het proces-verbaal van de politie, waarin zij erkende opzettelijk haar man te hebben doodgeschoten. Haar aanvankelijke mededeling aan de politie, dat haar man zelfmoord had gepleegd, moest men, naar het oordeel van de psychiater eveneens toeschrijven aan de psychische toestand van de vrouw. Dit het verhoor door de president van de rechtbank bleek dat zij nooit eerder met een pistool had geschoten en dat haar man haar ook nimmer van de techniek van het wapen had verteld. Wel had hij eens gezegd dat het op veilig stond.

In zijn requisitoir hield de officier er rekening mee, dat zij zeer verminderd toerekeningsvatbaar moet zijn geweest voor het volvoeren van haar daad en eiste 3 jaar gevangenisstraf.

Mr. Dekker trachtte de rechtbank duidelijk te maken dat hier niet van een passioneel misdrijf gesproken kon worden. Opzet achtte hij, in verband met de conclusie van de psychiater niet bewezen. Hij vroeg vrijspraak.

Na re- en dupliek heeft de rechtbank, na in Raadkamer te zijn geweest, bevolen dat de verdachte voorlopig in vrijheid zal worden gesteld. Dinsdag a.s. volgt de uitspraak.